

Notă informativă

Generalizarea practicii judiciare cu privire la examinarea plângerilor ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală).

PREFAȚĂ

Conform planului de activitate al Colegiului penal al Curții de Apel Nord pentru anul 2025, ținând cont de importanța și actualitatea problemei legate de examinarea plângerilor ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală), s-a efectuat prezenta notă informativă.

Nota informativă respectivă a Direcției sistematizare, generalizare a practicii judiciare și relații cu publicul, cuprinde generalizarea practicii judiciare și analiza datelor statistice cu privire la examinarea cauzelor în ordine de recurs privind condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală), pentru perioada anului 2024.

INTRODUCERE

Istoria dezvoltării civilizației a condus nu doar la înțelegerea temeinică a tuturor drepturilor cetățenilor, dar și la necesitatea fixării lor în textul documentelor de bază ale celor mai de autoritate organizații internaționale și statale. Astfel, în Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților (precum și în Regulile Europene pentru penitenciare) sunt determinate regulile de lucru, care se bazează pe principiile respectării demnității umane, a unui tratament echitabil al deținuților, asigurării respectului de sine, inspectării cu regularitate a acestora, ocrotirii drepturilor condamnaților și respectării standardelor internaționale. Cele menționate

mai sus permit a concluziona, că comunitatea internațională examinează personalitatea condamnatului la privațiune de libertate nu doar în contextul atingerii scopurilor pedepsei penale, dar și în cel social, adică în contextul asigurării necesităților sociale firești și creării condițiilor pentru obținerea unor drepturi suplimentare. Acțiunea directă a cerințelor actelor normative internaționale contribuie la formarea unei înțelegeri unitare a valorii umanismului de către toate statele în cazul executării pedepsei cu închisoare. Destinația unor astfel de documente, care, într-o oarecare măsură, poartă un caracter declarativ, este de a acționa preventiv, contribuind la respectarea drepturilor condamnaților într-o lume care este în continuă schimbare.

La nivel european, pot fi evidențiate trei surse principale ale procesului de standardizare și anume: jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în cazurile care impun interpretarea CEDO; standardele care decurg din activitatea Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), precum și recomandările formulate de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului este considerată drept un catalog al drepturilor fundamentale ale omului, printre care și dreptul absolut de a nu fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante. Practic toate statele contractante care au ratificat CEDO au creat obligații în temeiul dreptului internațional în acest sens. Astfel, CEDO a devenit parte a sistemului juridic intern al statelor contractante, iar respectarea acestui tratat este obligatoriu pentru toate instanțele interne și autoritățile publice.

Prin urmare, ca și oricare alt instrument internațional de protecție a drepturilor omului, Convenția consfințește drepturile și libertățile fundamentale ale omului, însă protecția efectivă a acestora nu depinde de obligațiile puse pe seama statelor contractante, obligații care rezultă nu doar din textul Convenției, dar și din interpretarea acestuia dezvoltată în jurisprudența CtEDO. În acest sens, de-a lungul anilor, Curtea a atras o atenție deosebită delimitării, întinderii și identificării domeniului de aplicare a obligațiilor statelor contractante în lumina Convenției.

Articolul 3 din Convenția europeană a Drepturilor Omului consacră una dintre cele mai importante valori ale societăților democratice, astfel, interzicerea torturii și a tratamentelor sau a pedepselor inumane ori degradante este o valoare a civilizației strâns legată de respectarea demnității umane.

În jurisprudența sa, Curtea a evidențiat două forme diferite de încălcare a dispozițiilor art. 3 CEDO. Prima ar presupune un comportament interzis de art. 3 (și anume o încălcare sub aspect material privind fondul). Cea de-a doua formă ar consta în neluarea măsurilor pentru a preveni încălcarea și prelungirea încălcării art. 3 din Convenție (nerespectare sau o încălcare sub aspect procedural).

Categoriile individuale ale încălcărilor art. 3 CEDO pot fi grupate formal în următoarele subgrupe:

1. Tortura, tratamentul inuman sau degradant propriu-zis;

2. Investigația defectuoasă a torturii;
3. Detenția în condiții precare (la care se referă atât condițiile propriu-zise, precum și alte necesități inerente ființei umane, cum ar fi spre exemplu, asistența medicală);
4. Tratament psihiatric forțat dispus contrar legii;
5. Sancțiuni inadecvate ale persoanelor găsite vinovate de săvârșirea torturii.

Statele au obligații pozitive în temeiul art. 3 din Convenție, care cuprind, în primul rând, obligația de a institui un cadru legislativ și de reglementare al protecției; în al doilea rând, în anumite împrejurări bine definite, obligația de a lua măsuri operaționale de a proteja persoane specifice împotriva riscului de tratamente contrare acestei dispoziții și, în al treilea rând, obligația de a ancheta efectiv pretențiile întemeiate privind inducerea unui astfel de tratament. În general, primele două aspecte ale acestor obligații pozitive sunt descrise ca „materiale”, în timp ce al treilea aspect corespunde obligației procedurale a statelor.

Odată cu formarea unui stat de drept, se presupune și crearea unui sistem penitenciar corespunzător. Strategia politicii execuțional-penale în realizarea acestui scop rezidă în umanizarea executării pedepsei, în democratizarea activității instituțiilor și organelor care asigură executarea sancțiunii, în determinarea noilor modalități de pedepse penale alternative închisorii, în reorganizarea activității de producere din cadrul instituțiilor penitenciare, precum și în implicarea societății în procesul de corectare a condamnaților.

Chiar dacă închisoarea privează o persoană de libertatea sa, deținuții nu își pierd drepturile omului și își păstrează dreptul de a trăi o viață normală cât mai mult posibil. O ședere în penitenciar implică un anumit nivel de suferință și un sentiment de vulnerabilitate. Prin urmare, condițiile din penitenciar nu ar trebui să provoace sau să contribuie la suferințe suplimentare. Aceasta înseamnă că condițiile fizice, cum ar fi spațiul și temperatura din celulă, trebuie să fie adecvate. Personalul penitenciarului trebuie, de asemenea, să asigure necesitățile condamnaților de bază, cum ar fi hrana, îmbrăcămintea, igiena, accesul la lumină și aer proaspăt.

Parvenirea persoanei în instituția penitenciară nu este ca și efect al unui act propriu de inițiativă sau a obligației unui cetățean, ci constituie o formă de sancționare, aplicată persoanei de către societate, pentru abaterea de la normele și regulile, atât juridice, cât și morale, stabilite în respectiva societate. Odată cu parvenirea în instituția penitenciară, persoana resimte, într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de caracteristicile specifice ale acesteia (vârsta, maturizarea socială, dezvoltarea culturală, etc.), efectul privării (limitării) de libertate și, respectiv, reacționează într-un mod individual la aceasta situație nouă.

Legislația execuțional-penală actuală a Republicii Moldova, în general, corespunde cerințelor formulate în Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților și în alte acte internaționale. Astăzi, legislația execuțional-penală a Republicii Moldova are drept scopuri protecția drepturilor,

libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială.

În conformitate cu politica execuțional-penală a statului, scopul detenției trebuie să reducă, pe cât posibil, traumatizarea psihică a persoanei condamnate, prevenind apariția unor perturbări emoționale, idei obsesive, infantilismul, idei de sinucidere, comportamente violente, agresive, încurajând ideile întemeiate pe individualizarea tratamentului penitenciar, acesta fiind înțeles ca ansamblul de măsuri și activități, executate și derulate sub supravegherea, asistarea și consilierea personalului penitenciar sau altor specialiști.

Republica Moldova a devenit membru al Consiliului Europei la 13 iulie 1995, iar la 24 iulie 1997 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția europeană a drepturilor omului. Efectiv de-a lungul istoriei sale de peste 60 de ani, Consiliul Europei a adoptat un număr semnificativ de convenții, rezoluții și recomandări, referitoare la executarea pedepselor penale, modalitatea reținerii persoanelor acuzate de săvârșirea infracțiunilor, cât și tratamentul persoanelor arestate și condamnate. Prin puterea lor juridică aceste acte poartă diferite caractere și formulează cerințe specifice către autoritățile ce supraveghează modul de executare al pedepselor privative de libertate, cerințe ce se înaintează luând în considerare politica actuală în Europa referitoare la aplicarea pedepselor și măsurilor preventive privative de libertate.

Respectarea drepturilor persoanelor private de libertate reprezintă un obiectiv major pentru instituțiile statului, în special, a Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Scopul generalizării

Efectuarea unei analize cu privire la calitatea examinării de către instanțele de fond aflate în jurisdicția Curții de Apel Nord a cauzelor ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală).

Metodologia realizării studiului

Obiectul generalizării a constituit analiza dosarelor cu privire la plângerile ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală), examinate de Colegiile penale ale Curții de Apel Nord în perioada 01.01.2024 - 31.12.2024.

Eșantionul studiat

În prezenta generalizare au fost supuse analizei 1341 dosare care au parvenit în adresa Curții de Apel Nord în perioada 01.01.2024 - 31.12.2024 și care au avut drept obiect al examinării plângerii ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală).

Această notă informativă este efectuată în baza fișelor statistice de evidență a dosarelor examinate în ordine de recurs (indicele 21rji) aflate în procedura Colegiului penal al Curții de Apel Nord și, inclusiv, a deciziilor adoptate în cauzele respective plasate în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, pentru perioada anului 2024.

Cadrul normativ relevant

- Constituția Republicii Moldova;
- Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 - XV din 18 aprilie 2002;
- Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr.122-XV din 14 martie 2003;
- Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Comentariu, Editura Cartier Juridic, Ediție apărută cu Sprijinul Fundației Soros Moldova și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Proiectul "Centrul de Studii și Politici Juridice";
- Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale;
- Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați;
- Legea nr. 163 din 20.07.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, în vigoare din 20.12.2017;
- Legea nr. 272 din 29.11.2018 pentru modificarea unor acte legislative, în vigoare din 12.01.2019;
- Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional), în vigoare din 22.08.2023).

Evoluția implementării normelor ce vizează examinarea plângerilor privind condițiile precare de detenție

Legislația enunță standardele de detenție și incriminează tratamentul inuman sau degradant aplicat cu intenție, însă până nu demult nu exista un mecanism efectiv care să permită autorităților examinarea în fond a temeiniciei plângerilor legate de condițiile de detenție și acordarea despăgubirilor adecvate și suficiente. Curtea Europeană a considerat că „statul pârât trebuie să pună la dispoziția justițiabililor un mecanism adecvat și efectiv, pentru a permite autorității competente să examineze în fond plângerile legate de condițiile precare de detenție și să acorde despăgubiri adecvate și suficiente”.

Până în anul 2018, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat în cauzele moldovenești probleme legate de condițiile materiale de detenție. Problemele constatate se refereau la supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și condiții materiale adecvate, alimente de proastă calitate și în cantitate insuficientă, precum și lipsa de îngrijiri medicale adecvate. Aceasta a determinat CtEDO să constate că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică. Având în vedere această constatare și ținând cont de faptul că Moldova a fost condamnată, la acel moment, în peste treizeci de cauze ce vizează art. 3 al Convenției europene a drepturilor omului și încă cel puțin șaptezeci de cereri cu șanse mari de succes erau pendinte în fața CtEDO, aceasta a adoptat hotărârea cvasipilot în cauza Shishanov c. Republicii Moldova, cererea nr. 11353/063, unde, aplicând art. 46 din CEDO, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare, fără întârziere, un recurs sau o combinație de remedii cu efecte preventive și compensatorii și, de fapt, să garanteze căi de atac eficiente pentru încălcări ale CEDO ca urmare a condițiilor de detenție necorespunzătoare în Republica Moldova.

Pentru a implementa hotărârea cvasipilot în cauza Shishanov c. Republicii Moldova, prin Legea nr. 163 din 20 iulie 2017, au fost introduse modificări la art. 385 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova prin completarea articolului cu alineatele (5) și (6), instituind astfel un instrument de reducere a pedepsei penale odată cu pronunțarea sentinței de condamnare dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deținută în condiții precare de detenție (institut devenit funcțional începând cu data de 20 decembrie 2017). Prin Legea nr. 272 din 29 noiembrie 2018, în Republica Moldova a fost instituit, în premieră, remediul național de constatare a încălcării prevederilor art. 3 din CEDO, așa cum acest remediu a fost cerut de către CtEDO, în numeroasele sale hotărâri contra Republicii Moldova și, în special, în cauza Shishanov c. Moldovei (cererea nr. 11353/06). La 1 ianuarie 2019 a intrat în vigoare mecanismul preventiv și compensatoriu cu privire la condițiile de detenție, introdus în Codul de procedură penală al RM prin Legea nr. 163 din 20 iulie 2017. Ulterior, prin Legea nr. 245 din 31.07.2023, în vigoare din

22.08.2023, au fost operate modificări la Codul de procedură penală ce țin de abordarea echivalentă a formei de despăgubiri pentru preveniți și condamnați, până la data nominalizată remediul național de compensare a detenției în condiții contrare art. 3 CEDO a fost diferit în funcție de statutul procesual al persoanei deținute. Totodată, modificările menționate au oferit dreptul judecătorului de instrucție de a rotunji în favoarea condamnatului termenele constatate ca fiind executate în condiții precare de detenție. La fel, persoanelor condamnate la detenție pe viață li s-a oferit posibilitatea de a iniția o acțiune civilă în instanță, astfel încât să existe un remediu efectiv de compensare pentru detenția în condiții precare. A fost majorat la 30 zile termenul de prezentare de către instituția penitenciară a raportului privind condițiile de detenție. Prevederile Legii nr. 245 urmează a fi aplicate conform scopului avut în vedere de legislator, fiind astfel asigurat remediul național care va scuti Republica Moldova de alte condamnări de către Curtea Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului.

Pentru a nimeri sub incidența art. 3 din Convenție, un tratament trebuie să atingă un minim de gravitate. Aprecierea acestui minim este relativă: depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei, în special de durata tratamentului, de consecințele psihice și psihologice, uneori de gen, vârstă și starea sănătății victimei (Rooman către Belgia, nr. 18052/11, § 141, 31 ianuarie 2019).

CtEDO a constatat, în repetate rânduri, că Republica Moldova a încălcat drepturile deținuților. De-a lungul timpului, au fost analizate consecutiv toate mecanismele compensatorii și preventive pentru persoanele deținute în condiții inumane, instituite de legislație și invocate de Republica Moldova pentru a dovedi că acestea există și sunt compatibile cu CEDO. Cu toate acestea, CtEDO a statuat că ele nu întrunesc toate condițiile cumulative pentru a fi considerate eficiente.

În calitate de mecanisme compensatorii și preventive de-a lungul timpului, Guvernul Republicii Moldova a invocat:

- posibilitatea deținuților de a se plânge în temeiul art. 313 Cod de procedură penală al RM, despre care CtEDO a relevat că această prevedere este vădit ineficientă, deoarece se referă la plângerea contra acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigație;
- procedura civilă, în temeiul art. 1405 Cod civil al Republicii Moldova (în redacția în vigoare la acel moment) și art. 53 din Constituție. În acest sens, CtEDO a notat că acesta „nu stabilește existența unei competențe a instanțelor judecătorești naționale de a dispune în mod efectiv eliberarea imediată a unui deținut atunci când condițiile sale de detenție încalcă cerințele articolului 3”.

Prin urmare, în vederea realizării obligațiilor pozitive ale statului de ordin general, ce rezultau din Hotărârea CtEDO în cauza Shishanov c. Republicii Moldova, a fost elaborat și promovat un remediu preventiv și compensatoriu atât pentru cele peste 70 de cereri pendinte, la acel moment, în fața CtEDO împotriva

Republicii Moldova, cât și pentru ceilalți condamnați și preveniți deținuți în sistemul penitenciar din țară. Respectivul remediu s-a materializat prin Legea nr. 163/2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, Legea nr. 272/2018 pentru modificarea unor acte legislative și Legea nr. 245/2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional), prin care statul și-a propus identificarea unui mecanism compensatoriu pentru încălcarea drepturilor privind condițiile de detenție garantate de articolul 3 din CEDO, conform jurisprudenței CtEDO.

Aspecte generale privind examinarea plângerilor ce vizează condițiile inumane de detenție

Articolul 3 CEDO cere Statului să asigure ca persoana să fie deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității sale umane. La fel, este stabilit ca modul și metoda de executare a pedepsei să nu cauzeze persoanei suferințe sau dureri de o intensitate, care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și, având în vedere exigențele detenției, sănătatea și integritatea persoanei să fie asigurate, printre altele, prin acordarea asistenței medicale necesare. Atunci când sunt evaluate condițiile de detenție, trebuie luate în considerație efectele cumulative ale acestor condiții, precum și durata detenției.

Cadrul normativ național care reglementează mecanismul compensatoriu pentru încălcarea drepturilor privind condițiile de detenție garantate de articolul 3 din CEDO, conform jurisprudenței CtEDO, este constituit din prevederile art. art. 385, 469, 470, 471, 473/1 – 473/4 Cod de procedură penală al RM, care instituie, astfel, un instrument de reducere a pedepsei penale:

- fie odată cu pronunțarea sentinței de condamnare, dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deținută în condiții precare de detenție, contrare articolului 3 din CEDO;
- fie pe parcursul executării pedepsei penale, în cazul în care condamnatul a fost deținut în astfel de condiții.

CtEDO a menționat, că procedura de examinare a acestor plângeri nu trebuie să impună o sarcină prea mare a probei pentru reclamant, acestuia îi poate fi solicitată furnizarea dovezilor ușor accesibile, ca descrierea detaliată a condițiilor, mărturiile altor deținuți sau a altor martori, răspunsurile instituțiilor la care reclamantul s-a plâns, iar organelor statului le revenine responsabilitatea să dovedească inexistența celor invocate de condamnați.

Pentru a stabili dacă s-a atins pragul de gravitate, alți factori trebuie luați în considerare, în special:

- (a) scopul pentru care relele tratamente au fost aplicate, precum și intenția sau motivația din spatele acestora, deși absența unei intenții de a umili sau de a înjosi victima nu poate exclude categoric constatarea încălcării art. 3 din Convenție;
- (b) contextul în care relele tratamente au fost aplicate, precum atmosfera de tensiune sporită și emoții;
- (c) dacă victima se află într-o situație vulnerabilă.

Atunci când evaluează dacă o persoană a fost supusă la rele tratamente atingând nivelul minim de gravitate, în special cele cauzate de persoane particulare, Curtea ține seama de o gamă de factori, fiecare dintre aceștia având o importanță semnificativă. Toți acești factori presupun că tratamentul la care a fost „supusă” victima au fost urmarea unui act deliberat. Astfel, leziunile corporale și suferințele fizice și psihice experimentate de o persoană în urma unui accident care este pur și simplu rezultatul întâmplării sau al unui comportament neglijent nu pot fi considerate ca fiind consecința unui „tratament” la care persoana respectivă a fost „supusă” în sensul art. 3.

Totuși, atunci când o persoană este privată de libertate sau, mai general, se confruntă cu agenți de aplicare a legii, orice comportament al lor față de aceasta și care diminuează demnitatea umană constituie o încălcare a art. 3 din Convenție. Curtea a considerat ca fiind „*inumană*” acele tratamente sau pedepse deoarece, inter alia, au fost premeditate, au fost aplicate mai multe ore la rând și au cauzat fie leziuni corporale reale, fie suferințe fizice și psihice intense.

Tratamentul este considerat a fi „*degradant*” atunci când umilește sau înjosește o persoană, denotând lipsă de respect pentru aceasta sau diminuându-i demnitatea umană, sau atunci când îi trezește sentimente de frică, angoasă sau inferioritate capabile de a-i învinge rezistența morală și fizică. Poate fi suficient ca victima să se considere umilită din punctul său de vedere, chiar dacă nu din punctul de vedere al altora. Mai mult, deși chestiunea dacă scopul tratamentelor a fost de a umili sau de a înjosi victima este un factor de luat în seamă, absența unui astfel de scop nu poate exclude categoric constatarea încălcării art. 3.

Pentru ca detenția să intre în mod specific sub incidența art. 3 din Convenție, suferința și umilirea implicate de aceasta trebuie să depășească elementul inevitabil al suferinței și umilinței specifice privării de libertate în sine. Astfel, autoritățile trebuie să se asigure că o persoană este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că modul și metoda de executare a unei pedepse privative de libertate sau a altui tip de măsură de detenție nu supun persoana în cauză la stres sau suferințe cu o intensitate peste nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, date fiind cerințele practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea persoanei în cauză sunt asigurate în mod corespunzător.

Atunci când sunt evaluate condițiile de detenție, trebuie să se țină seama de efectele cumulate ale condițiilor respective, precum și de afirmațiile specifice făcute de reclamant. Trebuie luată în considerare, de asemenea, durata perioadei în care o persoană este deținută în acele condiții specifice.

Art. 3 CEDO impune statului obligația de a proteja starea fizică bună a persoanelor private de libertate acordându-le, între altele, îngrijirile medicale necesare.

În această privință, simplul fapt că un deținut a fost văzut de un medic și i s-a prescris un anumit tip de tratament nu poate duce automat la concluzia că asistența medicală a fost corespunzătoare. Autoritățile trebuie să se asigure, totodată, că se păstrează un dosar complet privind starea de sănătate a deținutului și tratamentul său din cursul detenției, că diagnosticul și îngrijirile sunt prompte și corecte, precum și că, acolo unde natura afecțiunii medicale o impune, supravegherea este periodică și sistematică, și implică o strategie terapeutică menită să trateze corespunzător problemele de sănătate ale deținutului sau să prevină agravarea lor, mai degrabă decât să le abordeze în mod simptomatic. Autoritățile trebuie să arate totodată că au fost create condițiile necesare pentru ca tratamentul prescris să fie într-adevăr urmat complet. În plus, tratamentul medical acordat în penitenciare trebuie să fie adecvat, adică la un nivel comparabil cu cel pe care autoritățile statului s-au angajat să-l asigure populației în ansamblu. Totuși, acest lucru nu înseamnă că fiecărei persoane private de libertate trebuie să i se garanteze același nivel de tratament medical care este disponibil în cele mai bune centre de sănătate din afara penitenciarelor. Atunci când tratamentul nu poate fi instituit la locul detenției, trebuie să fie posibilă transferarea deținutului la spital sau la o unitate specializată.

Condamnările la CEDO pentru neacordarea asistenței medicale au un impact financiar major asupra bugetului de stat (cazul Ciorap contra Moldovei 9150 Euro, 2007; cazul Corsacov contra Moldovei 20 mii Euro, 2006; cazul Grecu contra Moldovei 23,1 mii Euro, 2011).

Este important de subliniat că umanismul nu are nimic comun cu neaplicarea sancțiunilor disciplinare și atotpermisivitatea. O astfel de abordare urmează a fi examinată ca o posibilitate oferită condamnatului pentru întoarcerea la un comportament adecvat normelor sociale, încercare de a restabili statutul social pierdut, a pregăti persoana pentru o viață la libertate, a minimiza influența negativă a izolării de societate asupra psihicului persoanei.

În principiu, aspectele materiale ale condițiilor de detenție care se examinează de către Curte atunci când este sesizată să se expună în privința violării art. 3 CEDO pentru detenția în instituții de detenție, se rezumă la următoarele:

- spațiu de locuit per deținut (minim de 4 m² per deținut în celulă comună și 6 m² per deținut în celulă individuală);
- insuficiența numărului de paturi pentru toți deținuții;
- igiena precară;
- infestarea cu viermi;
- ventilația insuficientă, încălzire sau lumină;
- salubritatea în celule;
- starea precară de reparații;
- probleme cu facilitățile sanitare;

- timp limitat pentru exerciții în aer liber;
- lipsa sau insuficiența activităților motivaționale, etc.

Aceste prevederi sunt aplicabile persoanelor aflate în custodia statului, supuse condițiilor de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului. Mecanismul compensatoriu se aplică prin sentință, în momentul examinării cauzei penale; în cazul persoanelor aflate în arest preventiv, la cererea prevenitului. Totodată, la cererea separată a condamnatului, acest mecanism poate fi aplicat și prin încheierea judecătorului de instrucție.

În primul caz, instanța competentă să judece cauza penală de învinuire a inculpatului, care se află sau s-a aflat în arest preventiv, la cererea lui, cu prezentarea dovezilor privind condițiile de detenție, poate să se pronunțe prin sentință referitor la aplicarea prevederilor art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală. În cel de al doilea caz, persoana deținută poate depune o plângere privind reducerea pedepsei penale ca temei al condițiilor de detenție inumane și degradante, examinată separat în instanța judecătorească.

Potrivit acestui remediu național, plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței CtEDO, afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art. 3 din CEDO, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul sau prevenitul ori, după caz, din care a fost eliberat.

Articolul 473² alin. (5) Cod de procedură penală este destul de clar formulat, rezultând cu certitudine că plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului se depune pe parcursul detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sânt deținuți în astfel de condiții, dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție. Este o enumerare exhaustivă care nu lasă loc de interpretări.

Potrivit art. 473² alin. (2) Cod de procedură penală, plângerea referitoare la condițiile de detenție trebuie să conțină datele privind perioada și locul detenției, precum și descrierea detaliată a condițiilor materiale care afectează grav drepturile condamnatului, cu solicitarea de a obliga administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile materiale contestate. La plângere pot fi anexate explicațiile altor condamnați sau preveniți, copiile plângerilor anterioare, adresate administrației instituției penitenciare sau autorităților de supraveghere, și răspunsurile lor, alte probe relevante. Concomitent cu depunerea plângerii, se expediază o copie a acesteia, cu anexarea materialelor respective, către organul care pune în executare sentința sau încheierea.

Aliniatul (2¹) al aceleiași norme legale prevede, că în cazul în care plângerea depusă nu corespunde cerințelor prevăzute la alin. (2), judecătorul de instrucție

stabilește condamnatului un termen rezonabil, dar nu mai mare de 30 de zile, pentru înlăturarea neajunsurilor.

Prezența condițiilor inumane și degradante este invocată de către condamnat în plângere, iar administrației instituției penitenciare, potrivit art. 473³ alin. (2) Cod de procedură penală, îi revine sarcina probațiunii lipsei de încălcare a condițiilor de detenție invocate de condamnat și a lipsei suportării unui prejudiciu moral. În acest sens, reprezentantul administrației instituției penitenciare prezintă instanței de judecată în scris, în copie deținutului, în termen de 30 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat în plângere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate, dacă asemenea măsuri au fost întreprinse.

Legea indică termenul maxim de 3 luni pentru examinarea plângerii privind condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului.

Instanțele pot acorda despăgubiri atât în valoare bănească, cât și sub formă de reducere a duratei detenției:

1. în cazul condamnaților conform art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, precum și în cazul preveniților în temeiul art. 385 alin. (5) Cod de procedură penală, se calculează de la 1 la 2 zile de reduceri pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ;
2. compensare bănească se acordă în baza art. 473⁴ alin. (5) și alin. (5¹) Cod de procedură penală, în situația când după reducerea pedepsei a mai rămas o perioadă care nu intră în termenul de reducere sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile. În asemenea cazuri se încasează în favoarea condamnatului o sumă bănească în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi de detenție în condiții precare.

În urma constatării faptului că condamnatul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art. 3 din CEDO, instanța de judecată:

- în temeiul art. 473⁴ alin. (3) Cod de procedură penală, obligă administrația instituției penitenciare să înlătore condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii. În acest caz, soluțiile dispuse de instanță pot fi doar soluții obiective, realizabile, care au ca scop scoaterea promptă a deținutului din condițiile precare de deținere, contrare articolului 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 2 zile de reduceri pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ, conform art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, totodată poate rotunji în favoarea condamnatului termenul de pedeapsă constatat ca fiind executat în condiții precare, pentru a deduce integral acest termen din termenul rămas neexecutat.

Dacă nu se constată încălcări ale prevederilor art. 3 CEDO în cadrul executării pedepsei, instanța dispune respingerea plângerii, potrivit art. 473⁴ alin. (8) Cod de procedură penală.

În cazul soluției de reducere a pedepsei, legea nu impune un raport strict de compensare a zilelor de detenție, aceasta făcându-se anume din considerentul că fiecare caz are specificul său și la evaluarea condițiilor de detenție, gradul de încălcare a drepturilor deținutului garantate prin art. 3 CEDO este diferit.

Astfel, instanța de judecată decide asupra raportului de zile compensate:

- 1 zi de reducere pentru 10 zile de detenție sau
- 2 zile de reducere pentru 10 zile de detenție.

În privința perioadei de detenție rămasă ca urmare a aplicării raportului de reducere a zilelor de detenție conform art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, instanța de judecată dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente. La fel, se dispune, de către instanța de judecată, încasarea în favoarea condamnatului, cu titlu de despăgubire, a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi de detenție în condiții precare, în cazul constatării deținerii condamnatului în asemenea condiții o perioadă mai mică de 10 zile. Același mecanism se aplică și în cazul preveniților. Persoanele condamnate la detenție pe viață nu pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei, dar pot înainta o acțiune civilă.

În partea ce vizează prejudiciul moral, compensarea acestuia urmează să se facă în mărime proporțională cu sumele acordate de CtEDO în cauze similar, adică în cauze care denotă încălcări similare ale CEDO și care sunt îndreptate împotriva Republicii Moldova sau a țărilor cu un nivel de dezvoltare economică similar Republicii Moldova. Sarcina probării mărimii prejudiciului moral îi revine reclamantului și se apreciază individual pentru fiecare caz, ținând cont de argumentele ambelor părți și de jurisprudența CtEDO.

Totodată, în cazul în care nu există probe care să demonstreze declarațiile condamnatului/petentului sau cele ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, instanța care examinează plângerea referitoare la condițiile de detenție urmează să acționeze similar CtEDO, adică să ia în considerare instrumentele internaționale existente – rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT). Totodată, instanța poate să ia în considerare și hotărâri judecătorești anterioare privind aceleași penitenciare pentru aceeași perioadă de detenție, de asemenea, monitorizările realizate de Avocatul Poporului și de Consiliul pentru prevenirea torturii asupra condițiilor din instituțiile de detenție, care pot fi găsite pe pagina web oficială a Oficiului Avocatului Poporului.

La examinarea cauzei, evaluarea condițiilor de detenție se face de către instanța de judecată prin aprecierea atât a probelor prezentate de părți, cât și a rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu.

În evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată trebuie să țină cont de:

- efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului sau ale prevenitului;
- perioada în care condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condițiile contestate.

La examinarea cauzei, instanța de judecată trebuie să verifice din oficiu dacă persoana a fost despăgubită anterior fie de către CtEDO, fie de către instanțele naționale, pentru perioadele de detenție indicate în plângere. În cazul în care o astfel de despăgubire a avut loc, plângerea urmează a fi respinsă.

Remediul național compensatoriu este aplicabil doar în cazul în care detenția în condiții contrare prevederilor art. 3 CEDO a avut loc într-o perioadă continuă (prevăzută conform art. art. 473² alin. (3) și alin. (4); 385 alin. (4) Cod de procedură penală). Scoaterea persoanei din condițiile precare și plasarea ei în condiții bune/adequate întrerupe perioada continuă, remediul național compensatoriu nemaifiind aplicabil pentru acea perioadă întreruptă.

Dacă detenția preventivă s-a desfășurat în condiții inadecvate timp de cel puțin trei luni înainte de începerea procesului, iar condamnatul primește o pedeapsă de tip muncă în folosul comunității, amendă sau privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de exercita o anumită activitate, acesta poate fi liberat de la executarea pedepsei.

Reducerea pedepsei sau, după caz, încasarea despăgubirii în valoare bănească, prevăzute la art. 473⁴ alin. (4) și (5) Cod de procedură penală, se efectuează indiferent de confirmarea sau neconfirmarea vinovăției organului care pune în executare sentința sau încheierea ori a persoanelor publice din cadrul acestui organ.

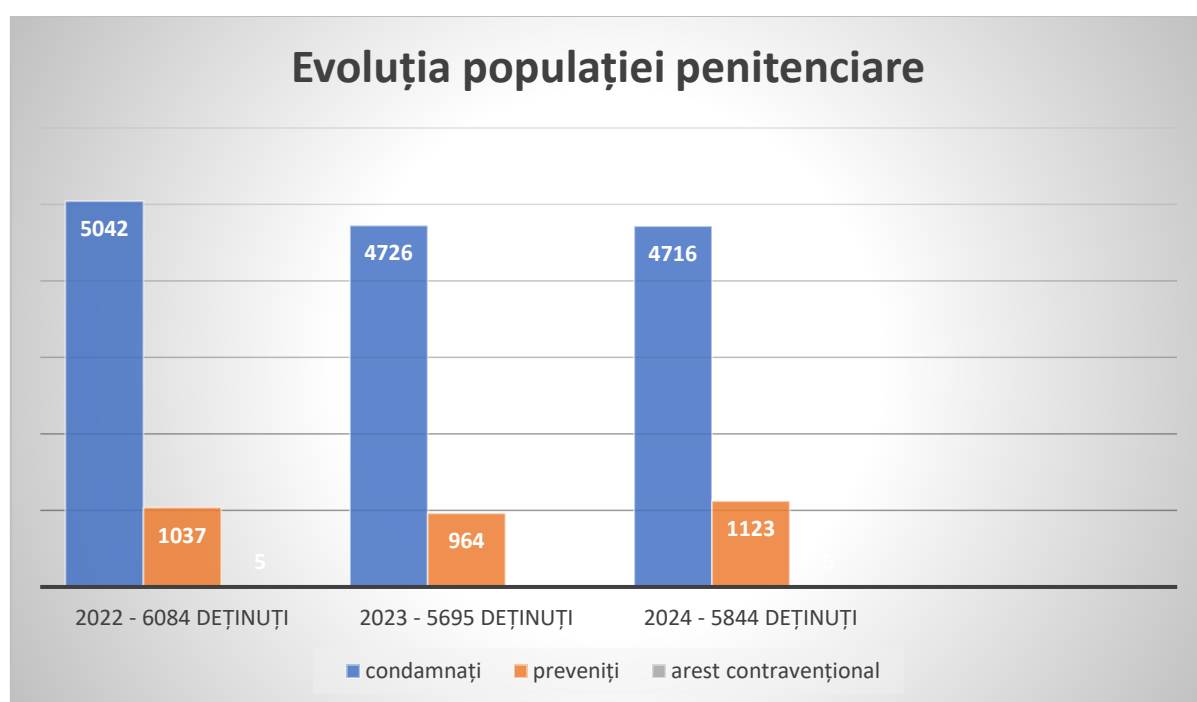
În cazul condamnaților, instanța se pronunță prin încheiere judecătorească, adoptată în condițiile art. 473⁴ Cod de procedură penală, care este executorie imediat, însă poate fi atacată cu recurs la curtea de apel de către părți, în termen de 15 zile de la data pronunțării, prin intermediul instanței de fond. În cazul încasării mijloacelor bănești, încheierea instanței de judecată se execută în condițiile prevăzute de Codul de executare.

Rigorele privind condițiile de detenție, pe plan național, sunt prevăzute de Codul de executare al Republicii Moldova și de Statutul executării pedepsei de către condamnați. Conform Codului de executare gestionarea detenției trebuie să respecte drepturile deținuților și să prevină abuzurile.

Rigorele privind condițiile de detenție, pe plan internațional, sunt prevăzute de Regulile Nelson Mandela, standardele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor Inumane sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), standardele Comitetului Internațional al Crucii Roșii (ICRC).

Situația demografică în instituțiile penitenciare din Republica Moldova în anul 2024, inclusiv date statistice pe țară privind funcționarea mecanismului preventiv și compensator pentru deținerea în condiții precare.

Potrivit Raportului privind activitatea sistemului Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru anul 2024, la 1 ianuarie 2024, în sistemul administrației penitenciare se dețineau 5844 de persoane, în creștere cu 2.61% față de anul 2023, când erau 5695 persoane în deținere.

Caracteristici demografice ale deținuților:

- **deținuții cu vârsta cuprinsă între 30 și 40 de ani**, constituiau **34%** din totalul deținuților și reprezintă categoria de vârstă predominantă;
- **minorii**, cu vârsta sub 18 ani, constituiau **0,6%** din totalul deținuților;
- **femeile** reprezentau **5,3 %** din populația deținuților;
- **cetățenii străini** - **1,9%** din totalul deținuților.

Stadiul procesului și durata condamnării:

- **80,7%** dintre deținuți aveau statut de **condamnat**, iar **19,2%** au fost **arestați preventiv** sau învinuiți. **0,1%** reprezentau persoane cu **arest contravențional**.
- în medie, **33,7%** din deținuți executau pedepse între **5-10 ani**, **29,4%** între **10-20 ani** și **12,82%** între **3-5 ani**.

Tipuri de infracțiuni și pedeapsa impusă:

- majoritatea condamnărilor definitive au fost acordate pentru **infracțiuni grave (31,4%)**, **deosebit de grave (21,9%)**, iar infracțiunile **mai puțin grave** reprezentau **23,2%**. Infracțiunile **exceptional de grave** și cele **ușoare** constituiau **21,5%** și respectiv, **2%**.
- în medie, **31,1%** din deținuți au fost condamnați pentru infracțiuni contra patrimoniului, **28,5%** contra vieții și sănătății persoanei, iar **12,7%** privind viața sexuală.

Densitatea populației deținute:

- în comparație cu plafonul de deținere, existau **780 de locuri vacante** în sistemul penitenciar.
- unele instituții, cum ar fi Penitenciarul nr. 13 Chișinău și Penitenciarul nr. 11 Bălți, înregistrau suprapopulare, cu 258 deținuți, respectiv 76 deținuți mai mult decât plafonul stabilit.

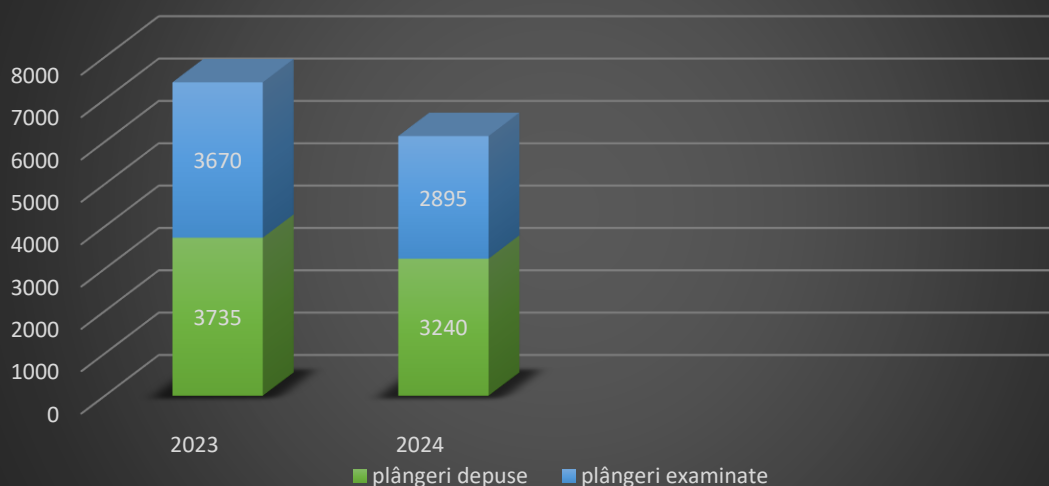
În 2010 în sistemul penitenciar se dețineau **6324** deținuți, iar în anul 2015 erau **8054** de deținuți. Începând cu 2015 până în prezent, se atestă o descreștere a populației penitenciare cu **28,48%**.

Această diminuare a numărului de deținuți în cadrul sistemului penitenciar se datorează adoptării și aplicării:

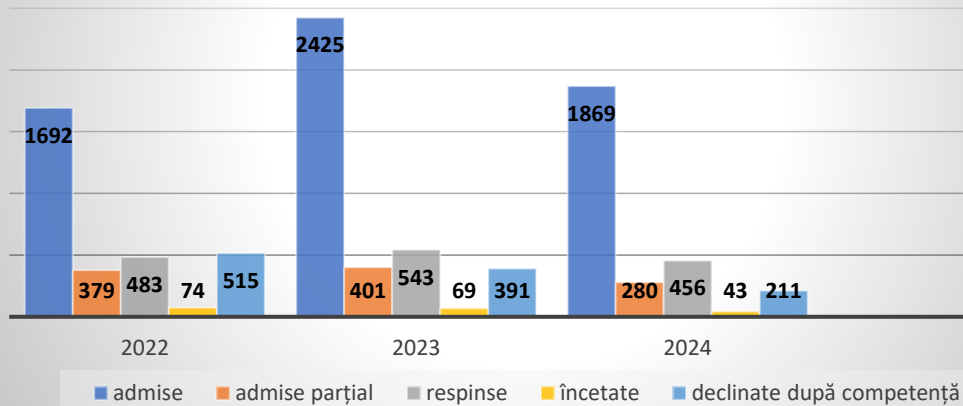
- ✓ Legii nr. 163/2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative;
- ✓ Legii nr. 272/2018 pentru modificarea unor acte legislative;
- ✓ Legii nr. 245/2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional), prin aceste acte normative a fost instituit un remediu național de constatare în substanță a încălcării prevederilor art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cu acordarea de despăgubiri adecvate și suficiente (mecanismul compensator), conform jurisprudenței CtEDO.

Deși numărul condamnaților din penitenciare este în ușoară scădere, la finele anului 2024 se observă o creștere generală a numărului de deținuți cu 2,62%, datorată unei creșteri semnificative (34,15%) a numărului de persoane aflate în arest preventiv, ale căror cauze se aflau în faza de urmărire penală sau în prima instanță.

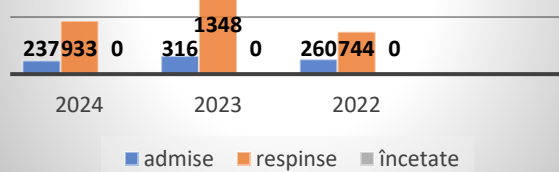
Mecanismul preventiv și compensatoriu

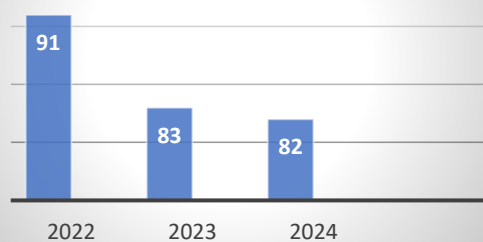
Soluții emise la examinarea plângerilor privind condițiile de detenție

Cereri de recurs examinate

Deținuți eliberați

Cuantumul despăgubirilor bănești acordat condamnaților în anul 2024 a fost estimat la 891 914 lei, comparativ cu 1 375 877 lei pe parcursul anului 2023.

În vederea îmbunătățirii condițiilor de detenție din instituțiile penitenciare și a condițiilor de muncă ale angajaților sistemului administrației penitenciare, pe parcursul anului 2024 au fost întreprinse următoarele acțiuni:

- Administrația Națională a Penitenciarelor a achiziționat centralizat materiale de construcție, stocând bunuri în valoare de 6 937 lei;
- Au fost repartizate materiale de construcție în valoare de aproximativ 4 347 lei, prin emiterea a 150 de bonuri de consum;
- Au fost efectuate lucrări de reparație curentă și capitală în 359 de spații de detenție, 264 de birouri și alte încăperi, inclusiv blocuri alimentare, săli de lectură, depozite, farmacii, arhiva medicală, coridoare, puncte de trecere și control, gherete, blocuri sanitare, săli de examinare medicală și curți de plimbare. De asemenea, au fost reparate patru acoperișuri;
- A fost efectuată reparația capitală a unui perimetru de pază interior (P18) și a unor sectoare de gard (P15 și P8);
- A fost lansat un proiect ambițios de amenajare a teritoriului și de modernizare a rețelei de canalizare la Penitenciarul nr. 10 Goian, lucrările fiind în plină desfășurare. Acest proiect nu doar că va îmbunătăți condițiile, dar va și eficientiza costurile prin conectarea la stația de tratare a apelor menajere;
- În Penitenciarul nr. 3 Leova a fost finalizată montarea acoperișului, urmând a fi efectuate și alte lucrări esențiale;
- În Penitenciarul nr. 6 Soroca fonduri economisite au fost reinvestite în modernizarea tâmplăriei, aducând un plus de confort și eficiență energetică.

În raportul anual privind activitatea sistemului penitenciar pentru 2024 au fost invocate unele **probleme** cu care se confruntă instituțiile penitenciare din țară:

- suprapopularea în anumite penitenciare și/sau sectoare de detenție, creând condiții dificile pentru menținerea ordinii de drept în instituțiile penitenciare;
- spațiile de detenție de capacitate mare de tip barac și infrastructură învechită;
- infrastructură învechită care nu permite încuierea sectoarelor pentru a limita mișcarea deținuților între sectoare și protejarea eficientă a categoriilor vulnerabile de deținuți (nou sosiți, vârstnici, cu probleme de sănătate mentală etc.);
- clădiri vechi și neconforme, necesitând investiții majore pentru renovare și modernizare;
- spații insuficiente pentru activitățile recreative, educative și de muncă;
- personal insuficient pentru supraveghere, ceea ce crește riscurile de incidente și evadări;
- consum și trafic de substanțe interzise în unele penitenciare, din cauza lipsei suficiente de control;

- deficit major de personal medical, în special pentru specialități critice (psihiatrie, stomatologie, anesteziologie);
- personal medical suprasolicitat și cu calificare insuficientă pentru gestionarea cazurilor complexe;
- unități medicale din penitenciare neautorizate sau neacreditate, ceea ce afectează calitatea îngrijirilor medicale;
- lipsa unor programe eficiente pentru tratarea dependențelor de substanțe (alcool, droguri).

În raportul nominalizat Administrația Națională a Penitenciarelor a mai indicat **priorități** pe care și le propune pentru viitor în scopul alinierii instituțiilor penitenciare la standardele europene și combaterea subculturii criminale, și anume printre acestea sunt:

- continuarea lucrărilor la obiectul Construcția unei case de arest în municipiul Bălți, cu capacitatea de circa 650 locuri noi de cazare;
- desfășurarea lucrărilor de reconstrucție a unui bloc de cazare în cadrul Penitenciarului nr. 5 Cahul, cu capacitatea de circa 300 locuri noi de cazare;
- repararea și reorganizarea blocului chirurgical din cadrul Penitenciarului nr. 16 Pruncul, cu evaluarea și acreditarea Secției chirurgie de către Comisia Națională de Evaluare și Acreditare (CNEAS);
- separarea deținuților vulnerabili pentru a-i proteja de un potențial abuz din partea altor deținuți.

Date statistice privind activitatea Curții de Apel Nord, pe cauzele ce vizează examinarea plângerilor privind condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală)

Conform datelor statistice, în perioada nominalizată în cadrul Curții de Apel Nord **s-au aflat în procedură 1341 cauze** privind examinarea plângerilor ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală), pe 1341 persoane, dintre care **au fost examinate 971 cauze** pe 971 persoane **(72,41 %)**.

Restul dosarelor neîncheiate la sfârșitul perioadei raportate și care se regăsesc în procedură de examinare pentru perioada anului 2025, **constituie 370 cauze** pe 370 persoane **(27,60 %)**.

Din totalul de 971 cauze examinate privind plângerile ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală) pe 971 persoane, au fost emise următoarele soluții:

- Hotărâre nouă – 86 cauze pe 86 persoane (8,86 %);
- Fără modificări – 745 cauze pe 745 persoane (76,73 %);
- Remis la rejudecare – 138 cauze pe 138 persoane (14,22 %);
- Retras recursul – 2 cauze pe 2 persoane (0,21 %).

Judecătorii Colegiului Penal al Curții de Apel Nord în perioada raportată au soluționat:

1. Ion Talpa - 83 cauze aflate în procedură pe 83 persoane, dintre care au fost examinate 61 cauze pe 61 persoane:

- hotărâre nouă - 5/5 persoane (8,2 %), fără modificări – 49/49 persoane; remis la rejudecare – 7/7 persoane; rest – 22/22 persoane.

2. Svetlana Șleahiti - 122 cauze aflate în procedură pe 122 persoane, dintre care au fost examinate 122 cauze pe 122 persoane:

- hotărâre nouă - 14/14 persoane (11,48 %); fără modificări – 99/99 persoane; remis la rejudecare – 9/9 persoane.

3. Oxana Mironov – 195 cauze aflate în procedură pe 195 persoane, dintre care au fost examinate 122 cauze pe 122 persoane:

- hotărâre nouă – 26/26 persoane (21,32 %); fără modificări – 74/74 persoane; remis la rejudecare – 22/22 persoane; rest – 73/73 persoane.

4. Gheorghe Scutelnic - 46 cauze aflate în procedură pe 46 persoane, dintre care au fost examinate 46 cauze pe 46 persoane:

- fără modificări – 46/46 persoane.

5. Oleg Moraru - 92 cauze aflate în procedură pe 92 persoane, dintre care au fost examinate 92 cauze pe 92 persoane:

- hotărâre nouă - 3/3 persoane (3,26 %); fără modificări – 69/69 persoane; remis la rejudecare – 20/20 persoane.

6. Viorel Pușcaș - 87 cauze aflate în procedură pe 87 persoane, dintre care au fost examinate 87 cauze pe 87 persoane:

- hotărâre nouă – 2/2 persoane (2,30 %); fără modificări – 70/70 persoane; remis la rejudecare – 15/15 persoane.

7. Ghenadie Liulca - 198 cauze aflate în procedură pe 198 persoane, dintre care au fost examinate 94 cauze pe 94 persoane:

- hotărâre nouă – 11/11 persoane (11,71 %); fără modificări – 78/78 persoane;
remis la rejudicare – 5/5 persoane; rest – 104/104 persoane.

8. Ala Rotaru - 87 cauze aflate în procedură pe 87 persoane, dintre care au fost examinate 87 cauze pe 87 persoane:

- hotărâre nouă - 1/1 persoane (1,14 %); fără modificări – 71/71 persoane;
remis la rejudicare – 13/13 persoane; retras recursul – 2/2 persoane.

9. Angela Revenco - 62 cauze aflate în procedură pe 62 persoane, dintre care au fost examinate 62 cauze pe 62 persoane:

- hotărâre nouă - 3/3 persoane (4,83 %); fără modificări – 46/46 persoane;
remis la rejudicare – 13/13 persoane.

10. Ruslana Burdeniuc - 72 cauze aflate în procedură pe 72 persoane, dintre care au fost examinate 72 cauze pe 72 persoane:

- hotărâre nouă - 2/2 persoane (2,77 %); fără modificări – 61/61 persoane;
remis la rejudicare – 9/9 persoane.

11. Dumitru Pușca - 60 cauze aflate în procedură pe 60 persoane, dintre care au fost examinate 60 cauze pe 60 persoane:

- hotărâre nouă - 5/5 persoane (8,33 %); fără modificări – 35/35 persoane;
remis la rejudicare – 20/20 persoane.

12. Ecaterina Arseni - 150 cauze aflate în procedură pe 150 persoane, dintre care au fost examinate 65 cauze pe 65 persoane:

- hotărâre nouă - 14/14 persoane (9,33 %); fără modificări – 46/46 persoane;
remis la rejudicare – 5/5 persoane, rest – 85/85 persoane.

În legătură cu demisia judecătorilor Svetlana Șleahțișki, Gheorghe Scutelnic, Oleg Moraru, Viorel Pușcaș, Ala Rotaru, Angela Revenco, Ruslana Burdeniuc, Dumitru Pușca, restul dosarelor de la sfârșitul perioadei de raportare aflat în gestiunea acestor judecători a fost repartizat magistraților transferați temporar la Curtea de Apel Nord, și anume:

1. Ludmila Iarmaliuc – 54 cauze pe 54 persoane.

2. Aurelia Andronache – 32 cauze pe 32 persoane.

În tabelul de mai jos, reflectăm, care sunt indicii statistici privind examinarea cauzelor ce vizează soluționarea plângerilor privind condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală) împotriva încheierilor instanțelor de fond din raza de activitate a Curții de Apel Nord, pentru perioada anului 2024.

Instanța de judecată	Total cauze parvenite/	Cauze examinate/ persoane	Fără modificări	Casat, hotărâre nouă	Remis la rejudecare	Retras recurs	Rest 2025
Jud. Bălți (sediul Central)	29/29	26/26	22/22	1/1	3/3	-	3/3
Sediul Sângerei	2/2	2/2	1/1	1/1	-	-	-
Sediul Fălești	3/3	3/3	3/3	-	-	-	-
Total Jud. Bălți	34/34	31/31	26/26	2/2	3/3	-	3/3
Jud. Soroca (sediul Central)	622/622	499/499	426/426	15/15	58/58	-	123/123
Sediul Florești	1/1	1/1	-	1/1	-	-	-
Total Jud. Soroca	623/623	500/500	426/426	26/16	58/58	-	123/123
Jud. Edineț (sediul Central)	-	-	-	-	-	-	-
Sediul Briceni	288/288	216/216	166/166	16/16	32/32	2/2	72/72
Sediul Ocnița	-	-	-	-	-	-	-
Sediul Dondușeni	1/1	-	-	-	-	-	1/1
Total Jud. Edineț	289/289	216/216	166/166	16/16	32/32	2/2	73/73
Jud. Orhei (sediul Central)	286/286	178/178	105/105	39/39	34/34	-	108/ 108
Sediul Rezina	107/107	45/45	22/22	12/12	11/11	-	62/62
Sediul Telenești	2/2	1/1	-	1/1	-	-	1/1
Total Jud. Orhei	395/395	224/224	127/127	52/52	45/45	-	171/ 171

TOTAL	1341/ 1341	971/971	745/745	96/96	138/ 138	2/2	370/ 370
--------------	-----------------------	----------------	----------------	--------------	-----------------	------------	-----------------

Practica judiciară de examinare a cauzelor privind plângerile ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală) de către Curtea de Apel Nord

Ca urmare a analizei și studierii deciziilor adoptate de către Colegiul penal al Curții de Apel Nord, în cauzele privind plângerile ce vizează condițiile de detenție, s-a concluzionat că încheierile primelor instanțe au fost casate, în cea mai mare parte, în latura *rotunjirii termenului deținerii condamnaților în penitenciar* sau *acordării despăgubirilor bănești*, în cazul în care partea neexecutată din pedeapsă nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile și nu a putut fi calculată conform normelor legale, în situația în care ei continuă executarea pedepsei închisorii. Astfel, în această situație respectiva perioadă urmează a fi inclusă în termenul sancțiunii.

Potrivit art. 473² alin. (3) și alin. (4) Cod de procedură penală, condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei. În cazul în care partea neexecutată din pedeapsă nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile, în privința perioadei rămase condamnatul poate solicita despăgubire în valoare bănească.

Totodată, articolul 473⁴ Cod de procedură penală la aliniatul (5), prevede faptul că, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin. (4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului, din contul bugetului de stat, a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi de detenție în condiții precare, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.

Conform prevederilor art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 2 zile de reduceri pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ. Instanța de judecată poate rotunji în favoarea condamnatului termenul de pedeapsă constatat ca fiind executat în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pentru a deduce integral acest termen din termenul rămas neexecutat.

Astfel, Legiuitorul RM prin adoptarea mecanismului compensator nu a urmărit instituirea la examinarea fiecărei plângerii contrare art. 3 CEDO, pentru perioada care nu poate fi împărțită la 10 zile de detenție, compensarea bănească persoanelor aflate în custodia statului, or chestiunea dată în asigurarea interesului public, urmează a fi tratată în mod distinct, adică de a fi lăsate în continuare la termenul de executare a pedepsei, cu ulterioara lor examinare în procedură separată în ordinea art. 473² Cod de procedură penală.

În acest sens, ***drept exemplu*** poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți din 04.12.2024 prin care a fost casată parțial, în partea acordării despăgubirii bănești, încheierea instanței de fond, prin care a fost admisă plângerea condamnatului L.G., cu constatarea deținerii lui în condiții contrare prevederilor art. 3 CEDO, în două penitenciare, în perioada 01.06.2022 – 16.08.2023, pe o durată de 441 zile, fiindu-i redusă pedeapsa penală cu 44 zile, iar pentru o zi calculată în condițiile art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală i-a fost acordat cu titlu de compensare o unitate convențională – 50 lei.

Potrivit lucrărilor cauzei, L. G. execută pedeapsa penală stabilită prin sentința din 13.12.2019, pe art. art. 164 alin. (1); 171 alin. (1); 172 alin. (1); 84 alin. (1) Cod penal de 6 ani închisoare în penitenciar de tip semiînchis, cu calcularea termenului din data reținerii 01.06.2022 și includerea în el a perioadei 01.10.2018 - 04.10.2018.

La 01.03.2023 condamnatul L. G. a sesizat prima instanță în ordinea art. art. 469 alin. (1) pct. 17¹; 473² – 473⁴ Cod de procedură penală, cu plângere referitor la condițiile de detenție din ambele penitenciare care-i afectează drepturile garantate de art. 3 CEDO, fiind plasat în celule supraaglomerate, cu condiții igienice și sanitare precare.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 04.12.2024 ce a soluționat cauza în ordine de recurs, prin prisma art. 447 alin. (1) Cod de procedură penală, în lipsa părților, a fost admis recursul directorului instituției penitenciare, casată parțial încheierea, în latura acordării despăgubirii bănești și pronunțată în această parte o nouă hotărâre prin care perioada rămasă de o zi, calculată în condițiile art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, care nu poate fi redusă, a fost inclusă în termenul de executare a pedepsei, cu menținerea în rest a dispozițiilor încheierii instanței de fond.

În motivarea soluției adoptate, Colegiul penal a reținut, că instanța de fond deși la emiterea încheierii a dat suficientă relevanță cadrului legal intern ce se referă la remediului național preventiv și compensator a perioadei detenției persoanei în condiții de penitenciar contrare prevederilor art. 3 CEDO și a jurisprudenței CtEDO, ce a fost pus în aplicare la 01.01.2019 prin Legea nr. 272 din 29.11.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, garantându-le condamnaților ce își execută pedeapsa în instituțiile penitenciare din țară, reducerea termenului ei în conformitate cu legislația procesual penală în vigoare, totuși *a admis eroare în ce privește acordarea despăgubirii bănești pentru o zi, în situația în care condamnatul*

continuă executarea pedepsei închisorii, sfârșitul termenului de detenție fiind data de 28.05.2028, fapt ce denotă, că stingerea executării pedepsei prin prisma art. 275 pct. 1) lit. a) Cod de executare, nu este tangibilă speței, urmând ca L. G. să execute în continuare pedeapsa penală sub formă de închisoare.

Drept urmare, fiind examinată cauza în ordine de recurs, decizia Curții de Apel Bălți din 04.12.2024 este irevocabilă.

Reieșind din circumstanțele constatate în urma studierii deciziilor emise pe cauzele privind examinarea plângerilor ce vizează condițiile de detenție, de către Colegiul penal al Curții de Apel Nord au fost identificate motive de casare a încheierilor instanțelor de fond în partea ***calculării perioadei deținerii în condiții inumane a condamnaților și reducerii termenului pedepsei.***

Astfel, potrivit normelor legale, sarcina probațiunii lipsei de încălcare a condițiilor de detenție invocate de condamnat și a lipsei suportării unui prejudiciu moral îi revine reprezentantului administrației instituției penitenciare. Pentru examinarea plângerii, reprezentantul administrației instituției penitenciare prezintă instanței de judecată în scris, în termen de 30 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat în plângere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate, dacă asemenea măsuri au fost întreprinse. Copia raportului și a materialelor anexate la acesta se înmânează condamnatului care a depus plângerea de către reprezentantul administrației instituției penitenciare.

Totodată, menționăm, că administrația penitenciarului întocmind raportul nominalizat se expune asupra condițiilor de detenție pentru perioada în care condamnatul a fost deținut inclusiv până la data emiterii respectivului raport, reflectând situația reală la acel moment.

Cu titlu de exemplu poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți din 10.12.2024, prin care a fost casată, din alte motive decât cele invocate, încheierea instanței de fond prin care a fost admisă plângerea condamnatului Ș. A. declarată împotriva administrației instituției penitenciare, cu privire la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cu constatarea faptului deținerii condamnatului în două penitenciare, de la 27.10.2021 până la 21.12.2022, în total 420 zile, în calitate de condamnat, în condiții contrare prevederilor art. 3 din CEDO, fiindu-i redusă pedeapsa în temeiul art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, cu 42 zile.

Potrivit speței, la 22 august 2022, în cadrul primei instanțe a parvenit pentru examinare plângerea condamnatului Ș. A. împotriva administrației instituțiilor penitenciare, referitor la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții

Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din CEDO.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 10.12.2024 ce a soluționat cauza în ordine de recurs, în temeiul art. 447 alin. (1) Cod de procedură penală, fără prezența părților, a fost admis recursul directorului instituției penitenciare, din alte motive decât cele invocate, casată parțial încheierea instanței de fond în partea calculării termenului deținerii în condiții inumane a condamnatului și reducerii termenului pedepsei, și emisă o soluție nouă prin care s-a constatat deținerea lui Ș. A. în condiții inumane contrare prevederilor art. 3 CEDO în ambele penitenciare în total 329 zile, în perioadele 04.11.2016 - 26.12.2017, 21.02.2022 - 04.04.2022, 26.12.2017 - 21.02.2022 și 04.04.2022 - 20.09.2022, în calitate de condamnat, cu dispunerea reducerii pedepsei, în conformitate cu art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, cu 32 zile, cu calcularea o zi de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție. Perioada rămasă de 9 zile, calculată în condițiile art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală care nu a fost posibil de redus, a fost lăsată în continuare la termenul de executare a pedepsei, cu menținerea în rest a dispozițiilor încheierii instanței de fond.

În motivarea soluției adoptate, Colegiul penal a reținut corectitudinea admiterii plângerii condamnatului împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, deoarece pe parcursul perioadei vizate, Ș. A. s-a deținut în condiții de supraaglomerare, nefiind respectată norma spațiului locativ per persoană, confirmându-se și celelalte alegații ale condamnatului referitor la condițiile sanitare și igienice, sistemul de canalizație și aerisire, alimentația, accesul la apă potabilă ș.a., ținând cont, totodată, de Raportul anual pentru anul 2017 al Consiliului pentru Prevenirea Torturii, raportul privind vizita preventivă în Penitenciarul nr. 18 Brănești, a Avocatului Poporului (Ombudsmanul), din 31.07.2019 aprobat la 05.08.2019, raportul Consiliului pentru prevenirea torturii (CPT), din 11.02.2020, privind vizita de monitorizare la Penitenciarul nr.18 și raportul privind vizita preventivă efectuată la Penitenciarul nr. 13 Chișinău pe data de 04 ianuarie 2018.

La fel, instanța de fond just a individualizat perioada reducerii pedepsei în raport cu condițiile concrete în care s-a deținut condamnatul Ș. A., întemeiat reducând termenul pedepsei cu aplicarea formulei o zi de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție.

Colegiul penal a conchis că la examinarea plângerii condamnatului, judecătorul nu a respectat normele procesuale pertinente cazului din speță, nu a verificat și elucidat pe deplin circumstanțele cauzei, *eronat calculând perioada deținerii condamnatului Ș. A. în instituția penitenciară în calitate de condamnat.*

În acest context, s-a stabilit că în partea motivată a încheierii, instanța a reținut că Ș. A. s-a deținut în calitate de condamnat, în penitenciar în perioada

04.04.2022 - 21.12.2022 – data adoptării încheierii recurate, însă, la baza încheierii din **21.12.2022**, instanța a luat ca reper raportul administrației instituției penitenciare întocmit la **20.09.2022** conform art. 473³ alin. (2) Cod de procedură penală, în care au fost elucidate condițiile de detenție în care s-a aflat condamnatul anume în perioada 04.04.2022 - 20.09.2022, data întocmirii raportului.

Astfel, instanța urma a ține cont de faptul, că de la 20.09.2022 - data când a fost întocmit raportul și până la 21.12.2022 – data pronunțării încheierii, a trecut o perioadă de timp de aproximativ trei luni, iar instanța nu dispunea de un nou raport al administrației penitenciarului pentru evaluarea condițiilor de detenție în această perioadă de timp.

Decizia instanței de recurs din 10.12.2024 este irevocabilă, ținând cont de procedura în care s-a examinat.

Ca urmare a studierii soluțiilor emise de Curtea de Apel Nord pe cauzele supuse analizei în prezenta generalizare, au fost identificate motive de casare a încheierilor instanțelor de fond și **în latura nemotivării lor corespunzătoare, neținând cont de prevederile art. 3 Cod de procedură penală, privind aplicarea legii noi.**

Prin Legea nr. 245 din 31.07.2023, în vigoare din 22.08.2023, au fost operate o serie de modificări la Codul de procedură penală, inclusiv și la procedura de examinare a plângerilor împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului.

Prin modificările date legiuitorul pe de o parte nu mai face diferența între deținerea în condiții de detenție care afectează grav drepturile condamnatului pentru perioada deținerii cu statut de prevenit și pentru perioada deținerii cu statut de condamnat, iar pe de altă parte a fost modificată formula de calcul, și anume: de la 1 la 2 zile de reduceri pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ, spre deosebire de Legea veche, care făcea o diferențiere între deținerea persoanei cu statut de prevenit de cea a deținerii cu statut de condamnat, și pentru prevenit calculul se efectua după formula două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv.

Drept exemplu poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți din 28.05.2024 prin care a fost casată încheierea instanței de fond, cu remiterea cauzei la rejudecare în aceeași instanță, în alt complet de judecată.

Prin încheierea primei instanțe, emisă la 12.02.2024, a fost admisă plângerea condamnatului G. V. împotriva administrației instituțiilor penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, fiind constatat faptul deținerii lui G. V. în perioada 23.01.2023 – 20.06.2023, în penitenciar, în condiții precare, în total o perioadă de 148 zile, dintre care 28 zile, în

calitate de prevenit, și respectiv, 120 zile, în calitate de condamnat și în alt penitenciaru în perioadele 20.06.2023 – 17.07.2023, 21.07.2023 – 13.10.2023, în total o perioadă de 111 zile, în calitate de condamnat. În condițiile art. 473⁴ alin. (6) Cod de procedură penală a fost redusă pedeapsa lui G. V. cu 56 zile, pentru perioada de 28 zile, fiind deținut în calitate de prevenit, cu calculare a 2 zile de închisoare pentru o zi de arest preventive, iar în condițiile art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, i s-a redus pedeapsa cu 24 zile pentru 120 zile, în care s-a aflat în detenție, cu calculare a 2 zile de reducere pentru 10 zile de detenție, la fel, în condițiile art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, a fost redusă pedeapsa cu 12 zile, pentru 111 zile, în care G. V. s-a aflat în detenție, cu calculare a unei zile de reducere pentru 10 zile de detenție. Termenul pedepsei definitive stabilită lui G. V. prin sentința din 20.02.2023 cu închisoare pe un termen de 3 ani a fost redus cu 92 zile.

Instanța de fond a reținut, că la 30.06.2023, în adresa primei instanțe a fost înregistrată plângerea avocatului în numele condamnatului împotriva administrației instituțiilor penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 28.05.2024 ce a soluționat cauza în ordine de recurs, în lipsa părților, prin prisma art. 447 alin. (1) Cod de procedură penală, a fost admis recursul directorului instituției penitenciare, casată încheierea instanței de fond și remisă cauza la rejudecare în aceeași instanță, în alt complet de judecată.

În motivarea soluției adoptate, Colegiul penal a conchis, că deși judecătorul de instrucție a examinat cauza în limitele albiei procesual penale care guvernează prezenta speță în ceea ce privește constatarea condițiilor inumane de detenție în cadrul perioadei în care G. V. se deține în calitate procesuală de condamnat, totuși *în mod eronat nu a ținut cont de prevederile art. 3 Cod de procedură penală*, care stipulează expres faptul că, alin. (1) în desfășurarea procesului penal se aplică legea care este în vigoare în timpul urmăririi penale sau al judecării cauzei în instanța judecătorească. Alin. (2) prevede că legea procesuală penală poate avea efect ultraactiv, adică dispozițiile ei, în perioada de tranziție la o nouă lege procesuală penală, pot rămâne aplicabile acțiunilor procesuale reglementate de legea nouă. Caracterul ultraactiv se stipulează în legea nouă.

La fel, Colegiul penal a reținut caracterul eronat al soluției primei instanțe referitor la aplicarea în speță a prevederilor art. 385 alin. (5) Cod de procedură penală, (în redacția Legii nr.163 din 20.07.2017, în vigoare din 20.12.2017), pentru perioada 23.01.2023-20.02.2023 în care G. V. s-a deținut în arest preventiv în cadrul penitenciarului în condițiile în care norma în cauză a fost abrogată expres, iar în redacția nouă a Legii nr. 245 din 31.07.2023, în vigoare din 22.08.2023 are un nou conținut.

Astfel, instanța de recurs a menționat, că plângerea condamnatului în temeiul constatării lezării art. 3 CEDO a fost depusă la 30.06.2023 concretizată ulterior la

data de 14.09.2023, însă judecarea cauzei cu pronunțarea verdictului judiciar a avut loc după modificările operate prin Legea nr. 245 din 31.07.2023, în vigoare 22.08.2023, astfel în asemenea circumstanțe se impune trecerea în revistă a incidenței prevederilor art. 3 alin. (1) Cod de procedură penală, care prevede că, în desfășurarea procesului penal se aplică legea care este în vigoare în timpul judecării cauzei în instanța judecătorească, fapt pentru ce prezenta cauză urma a fi soluționată în limitele legii în vigoare la desfășurarea procesului în cadrul instanței de judecată.

Drept urmare, fiind examinată cauza în ordine de recurs, decizia din 28.05.2024 este irevocabilă.

În cadrul judecării în ordine recurs a cauzelor ce vizează examinarea plângerilor privind condițiile de detenție (art. 473³ și art. 385 alin. (5) și alin. (6) Cod de procedură penală), Colegiul penal a reținut **temeinicia încheierilor primelor instanțe** în ce privește constatarea condițiilor precare de detenție, calcularea perioadei de deținere în asemenea situații și reducerea pedepsei conform mecanismului compensatoriu.

Astfel, prin încheierea instanței de fond din 13.09.2024 s-a admis plângerea condamnatului Ș. I. împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cu constatarea faptului deținerii lui Ș. I. în condiții precare în total 350 zile în Penitenciar, în perioada 25.09.2023 - 09.09.2024, în calitate de condamnat, cu reducerea, în temeiul art. 473⁴ alin. (4) Cod de procedură penală, a termenului pedepsei de 6 ani închisoare stabilit prin sentința din 04.06.2020, cu 35 zile, cu calcularea a unei zile de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 17.12.2024 recursul directorului instituției penitenciare și cel al avocatului în numele condamnatului declarate împotriva soluției primei instanțe din 13.09.2024, au fost respinse ca nefondate, încheierea fiind menținută fără modificări.

Colegiul penal, examinând cauza în ordine de recurs, fără participarea părților, potrivit prevederilor art. 447 alin. (1) Cod procedură penală, și apreciind argumentele plângerii cu privire la condițiile de detenție invocate în raport cu poziția instituției penitenciare consemnată în raportul anexat la materialele cauzei, prin prisma principiilor generale stabilite în jurisprudența CEDO cu referire la încălcarea art. 3 din Convenție, a ajuns la concluzia, că judecătorul de instrucție just a stabilit că pe parcursul perioadei vizate Ș. I. s-a deținut în condiții de supraaglomerare, nefiind respectată norma spațiului locativ per persoană, confirmându-se și celelalte alegații

ale condamnatului referitor la condițiile sanitare și igienice, sistemul de canalizație și aerisire, alimentația, accesul la apă potabilă ș.a., ceea ce evident determină încălcarea drepturilor sale garantate de art. 3 CEDO, corect expunându-se asupra cuantumului reducerii pedepsei penale.

Astfel, Colegiul penal a reținut că instanța de fond a cercetat cauza sub toate aspectele, obiectiv și complet, iar pentru a aprecia credibilitatea uneia dintre părți, în lipsa altor dovezi, instanța s-a bazat pe rapoartele organizațiilor naționale și internaționale privind condițiile de detenție, just individualizând termenul reducerii pedepsei în raport cu condițiile concrete în care s-a deținut condamnatul, întemeiat reducând termenul pedepsei cu aplicarea formulei o zi de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție.

Decizia instanței de recurs din 17.12.2024 este irevocabilă.

CONCLUZII

Orice persoană este în drept să-și apere prin orice mijloc neinterzis de lege drepturile, libertățile și demnitatea umană, lezate sau limitate nelegitim în cursul procesului penal. La fel, are dreptul la soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu legislația în vigoare.

Conform art. 24 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, „nimeni nu va fi supus torturii, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante”, inviolabilitatea acestui drept fiind confirmată de art. 167¹ din Codul de executare al Republicii Moldova, care stipulează, că se interzice supunerea oricărei persoane aflate în executarea unei pedepse la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente.

Potrivit art. 61 alin. (2) Cod penal al Republicii Moldova, „executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate”. Totodată, conform art. 165 alin. (3) Cod de executare, „dacă există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile prezentului cod, prioritate au reglementările tratatelor internaționale”.

În opinia mai multor autori, este necesar de a diferenția condițiile executării pedepselor și a asigura respectarea necondiționată a drepturilor și intereselor legitime ale deținuților.

Scopul sistemului penitenciar îl constituie garantarea siguranței societății prin reabilitarea și reintegrarea socială a deținuților. Potrivit Ansamblului de reguli

minime pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), scopul și justificarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate sunt, de fapt, de a proteja societatea de infracțiuni și de a reduce recidiva. Acest scop poate fi atins doar dacă timpul aflării persoanei în custodia statului este utilizat în mod eficient pentru a asigura, în măsura posibilă, reintegrarea persoanelor condamnate în societate, astfel încât ele să fie capabile să ducă un mod de viață independent și cinstit, respectând legea.

Regimul de detenție reprezintă totalitatea regulilor, drepturilor, obligațiilor, activităților și măsurilor aplicabile, ce au drept scop garantarea siguranței și ordinii în penitenciar, precum și prevenirea recidivei. În prezent, noțiunea de regim are un sens îngust – se referă mai mult la respectarea programului zilei și a ordinii din penitenciar, reflectând o abordare pasivă și punitivă a executării.

Eradicarea subculturii criminale necesită îmbunătățirea condițiilor de detenție, inclusiv reducerea supraaglomerării, îmbunătățirea condițiilor sanitare și asigurarea accesului la servicii medicale adecvate. Aceste măsuri vor reduce tensiunile interne și vor diminua necesitatea deținuților de a recurge la structuri informale pentru protecție sau resurse.

Astfel, îmbunătățirea condițiilor de trai în penitenciarele din țară se datorează implicării și implementării reformelor de către Administrația Națională a Penitenciarelor cu susținerea nemijlocită a Ministerului Justiției.

În acest sens, permanent se întreprind acțiuni concrete, orientate spre îmbunătățirea condițiilor de detenție, precum ar fi: renovarea edificiilor, efectuarea reparațiilor capitale și cosmetice, dotarea cu echipament și inventar a spațiilor de locuit și a secțiilor, instalarea sistemelor video de supraveghere și control, a sistemelor de ventilare natural și forțat, bucătării separate etc.

Îmbunătățirea condițiilor de detenție, un management mai bun al resurselor umane, administrarea eficientă și garantarea siguranței, prestarea serviciilor medicale de calitate, calificare profesională pentru persoanele private de libertate echivalente cu cele din sistemul public, programe educative, de alfabetizare, școlarizare și intervenție psihosocială, instituirea parteneriatelor public-private, sunt doar câteva dintre direcțiile cheie pe care se axează Ministerul Justiției în comun cu Administrația Națională a Penitenciarelor în activitate.

Acțiunile de acest gen sunt necesare pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Reformarea sistemului penitenciar din Republica Moldova reprezintă un proces complex, dar absolut necesar pentru respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate.

Importanța conformării la standardele juridice internaționale și naționale este esențială pentru garantarea drepturilor omului în cadrul oricărui penitenciar.

La reuniunea cu numărul 1514, desfășurată în perioada 3-5 decembrie 2024, Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei a luat în discuție progresele și provocările existente în procesul de executare a hotărârilor Curții Europene a

Drepturilor Omului în cauzele împotriva Republicii Moldova (cererea nr. 47203/06). În centrul analizelor s-au aflat condițiile de detenție, remediile interne disponibile, evoluțiile legislative, reformele instituționale și eforturile de combatere a supraaglomerării penitenciarelor, precum și măsurile de îmbunătățire a condițiilor materiale din instituțiile de detenție și din cadrul sistemului polițienesc. De asemenea, au fost evaluate progresele înregistrate în ceea ce privește asigurarea vizitelor familiale, reducerea presiunilor asupra deținuților care se adresează Curții Europene, precum și demersurile de modernizare a infrastructurii penitenciare.

În urma examinării, Comitetul Miniștrilor a reținut că problematica condițiilor de detenție și a lipsei remediilor interne efective continuă să ridice dificultăți semnificative, însă a notat unele eforturi și reforme care merită atenție.

Comitetul Miniștrilor a notat o ușoară scădere a populației carcerale din Republica Moldova, de la 7.635 de deținuți în ianuarie 2018 la 5.817 în iulie 2024. Deși această diminuare este percepută ca un semnal promițător, Comitetul a invitat autoritățile să depună eforturi suplimentare pentru reducerea numărului de deținuți și optimizarea capacităților de detenție.

Autoritățile au prezentat informații despre reparații și renovări în diferite penitenciare, inclusiv în Penitenciarul nr. 13 Chișinău, unde s-au reabilitat 32 de celule, izolatoare disciplinare, spații pentru vizite și zone de primire a deținuților. Aceste renovări se efectuează pe baza unor evaluări periodice ale infrastructurii, prioritățile fiind stabilite în funcție de situația din teren și de resursele financiare disponibile. Comitetul a încurajat continuarea acestor eforturi și alocarea de resurse adecvate pentru a crește standardele materiale din penitenciare.

Autoritățile au fost încurajate să mențină dialogul cu Consiliul Europei și cu organizațiile societății civile, să transmită date statistice actualizate privind soluționarea plângerilor și să ofere exemple de jurisprudență națională care demonstrează aplicarea noilor dispoziții legale.

Acțiunile de acest gen sunt necesare pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Astfel, se rezumă că umanizarea sistemului administrației penitenciare reprezintă un proces de durată și anevoios, și doar prin eforturi comune se pot atinge obiective majore și de durată.

Drept urmare, efectuând o analiză obiectivă și multiaspectuală a practicii judiciare cu privire la examinarea cauzelor ce vizează plângerile privind condițiile de detenție asupra încheierilor primelor instanțe din raza de activitate a Curții de Apel Nord, se atestă respectarea normelor legale a Codului de procedură penală a Republicii Moldova la emiterea soluțiilor de către instanțele nominalizate, însă se constată totuși că în unele situații, în cadrul judecării cauzelor și adoptării încheierilor pe caz, au fost calculate incorect termenele deținerii în condiții precare, precum și reducerea acestora, eronat fiind acordate despăgubiri condamnaților, respectiv fiind nemotivate corespunzător soluțiile.

Instanțele de fond urmează să țină cont de cele menționate în prezenta notă informativă și să examineze cauzele efectuând o vastă cercetare, multiaspectuală și

obiectivă a circumstanțelor cu verificarea tuturor aspectelor de drept ce au importanță pentru justa soluționare a spețelor, pentru adoptarea și pronunțarea încheierilor legale și motivate, în scopul efectuării unei justiții echitabile și imparțiale.

Pentru a întruni obiectivul diminuării erorilor judiciare asemenea celor sus menționate, spre pronunțarea unor hotărâri judecătorești legale și întemeiate, și în scopul unei practici judiciare uniforme, având în vedere rezultatele generalizării în cauză,

SE PROPUNE:

A se discuta nota informativă în cadrul ședinței operative a Colegiului penal ale Curții de Apel Nord.

A plasa prezenta notă informativă pe Pagina-Web a Curții de Apel Nord.

**Coordonator,
Judecător al Colegiului penal
al Curții de Apel Nord**

Oxana Mironov

**Executor, Specialist principal al
Direcției Sistematizare, Generalizare
a Practicii Judiciare și Relații cu publicul**

Alina Braga